

HÅNDTERING AF RÅDGIVNINGSSOPGAVER OM NATURBESKYTTELSESLOVENS § 3

STØTTET AF

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Med dette notat samles nyere viden og anbefalinger til håndtering af § 3-sager til hjælp for konsulenter, der rådgiver landmænd.

Notatet indeholder generelle anbefalinger og opmærksomhedspunkter i forbindelse med naturbeskyttelseslovens § 3 – om registrering af natur, om registrering af ny natur og om håndtering af potentielle overtrædelsessager.

Forvaltningen af naturbeskyttelseslovens § 3 indebærer i vidt omfang individuelle vurderinger baseret på fakta i den enkelte sag. Notatet er tænkt som en hjælp til håndtering af disse til tider meget skønsmæssige sager. Notatet rummer links til nyttig viden og mere uddybende afklaringer om enkelte emner.

Rådgivere er velkomne til at rette henvendelse til whb@seges.dk, med forslag til nye emner og præciseringer i kommende versioner, samt evt. fremsende afgørelser, der kan bidrage til at styrke argumentationen i kommende sager.

Indhold

[Naturbeskyttelseslovens § 3](#)

[Registreringen af § 3 beskyttet natur er kun vejledende](#)

[Ingen underretningspligt, den vejledende registrering har alligevel betydning](#)

[Forespørgselsordningen kan anvendes ved tvivl eller uenighed](#)

[Er registreringen af § 3 beskyttet natur korrekt?](#)

[Få indsigt i besigtigelser og artslistor - de vægtes tungt](#)

Håndtering af potentielle overtrædelsessager

Tinglysning

Rådgiverens rolle

- 1) Rådgive og informere om reglerne
- 2) Vurder mulighederne i sagen og giv et fagligt og ærligt bud på sagsgang, tidsforbrug og udfald
- 3) Assister ved eventuelle møder/besigtigelser med kommunen
- 4) Gå i dialog med kommunen om sagen
- 5) Skriv redegørelse, parthøring og evt. klage for landmanden
- 6) Husk formalia, som tidsfrister og klagegebyrer

Sædvanlig praksis og en konkret vurdering

Får du brug for en ekspert

NATURBESKYTTELSESLOVENS § 3

Naturbeskyttelseslovens § 3 rummer et forbud mod ændringer i tilstanden af:

- naturlige søer, hvis areal er på over 100 m², eller
- vandløb eller dele af vandløb, der af miljøministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen er udpeget som beskyttede (Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb)
- heder, moser og lignende, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med de søer, der er nævnt i stk. 1, er større end 2.500 m² i sammenhængende areal.
- moser og lignende, der er mindre end 2.500 m², når de ligger i forbindelse med en sø eller et vandløb, der er omfattet af beskyttelsen.

Se loven i sin fulde tekst [her](#), og se en kort oversigt over hvornår de forskellige naturtyper blev omfattet af beskyttelse [her](#).

Der er enkelte undtagelser fra beskyttelsen, som fremgår af [Bekendtgørelse om beskyttede naturtyper Nr. 1786 af 16. december 2015](#), herunder 1 års reglen, se nedenfor.

Den hidtidige anvendelse, som f.eks. afgræsning eller høslæt, der var praksis før beskyttelsen indtrådte, forventes ikke at føre til ændringer i tilstanden og kan fortsættes som hidtil.

Vandløbene er udpeget og fremgår konkret af Danmarks Arealinformation. Der er derfor ikke tvivl om, hvorvidt vandløb er beskyttede eller ikke.

De øvrige typer er ikke konkret udpeget men beskyttede, hvis de på tidspunktet for et indgreb eller afklaring opfylder lovens, herunder de biologiske, kriterier for at være en beskyttet naturtype. Der er således tale om en biotopbeskyttelse, som ifølge "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper" (s. 9) er "en anerkendelse af naturens dynamik", som medfører, at arealer både kan "vokse sig ind i" og "vokse sig ud af" beskyttelsen. Denne form for regulering kan selvsagt skabe tvivl om, hvornår der er tale om beskyttet natur.

Kommunalbestyrelsen kan give dispensation fra § 3-beskyttelsen, men praksis er restriktiv, og det sker kun i særlige tilfælde.

Du kan læse meget mere om den beskyttede natur og forvaltningen af den på Naturstyrelsens emneside beskyttedenaturtyper.dk

REGISTRERINGEN AF § 3 BESKYTTET NATUR ER KUN VEJLEDENDE

Der er foretaget vejledende registrering af § 3-natur. Registreringerne kan ses på miljøportalen, <http://arealinformation.miljoportal.dk/distribution/>.

Bortset fra vandløbene, blev § 3-arealerne vejledende registreret landsdækkende første gang i årene 1993-95. Registrering havde ikke umiddelbar retsvirkning (da den hidtidige praksis kunne fortsættes) og var (og er stadig) tænkt som et arbejdsredskab, der kan anvendes ved administration og håndhævelse. Den landsdækkende vejledende registrering er gennemset og opdateret på Danmarks arealinformation af Naturstyrelsen med hjælp fra kommunerne i årene 2011 -2014. Læs mere om opdateringen og resultaterne [her](#).

Driftshistorien er ikke altid kendt eller undersøgt, hverken ved førstegangsregistreringen eller ved opdateringen. Vær derfor opmærksom på følgende:

Registreringen er fortsat kun vejledende, og der kan forekomme arealer,

- der er registreret, men alligevel ikke er beskyttede, f.eks. på grund af dyrkningshistorien
- der ikke er registreret, men alligevel er beskyttede.

Arealer, hvorpå der er gennemført en særlig driftsform, herunder braklægning eller pleje, efter aftale med en offentlig myndighed, kan fejlagtigt være blevet registreret ved opdateringen, selvom de er omfattet af 1 års-reglen og derfor ikke nødvendigvis er omfattet af § 3, hvis 1-års reglen udnyttes.

Arealer med 15-års genopdykningsret kan også fejlagtigt være blevet registreret som beskyttet natur ved opdateringen, hvis Naturstyrelsen ikke er bekendt med aftalen.

Hvis der dannes søer, moser og lignende*, heder, strandenge og strandsumpe samt ferske enge og biologiske overdrev, fordi der – efter aftale med en offentlig myndighed – i en konkret periode er gennemført en særlig driftsform på et areal, omfattes arealet ikke af § 3. Det gælder dog

1 års reglen	kun i op til et år efter aftaleperiodens udløb, f.eks. tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer. Arealet skal med andre ord opdyrkes inden for 1 år efter aftalens udløb eller anmeldes til 15 års genopdyrkningsret, ellers bliver det omfattet af § 3 beskyttelsen. Se § 2 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper.
15 års genopdyrkningsret	Hvis man ønsker, at et areal skal ligge udyrket, men vil undgå, at det med tiden bliver omfattet af en § 3-beskyttelse, kan man anmelde det som halvkulturareal eller udyrket areal til kommunen og derved få ret til at genopdyrke arealet inden for 15 år, uanset at det i mellemtiden er kommet til at opfylde kriterierne for beskyttelse efter § 3. Se § 6 i lov om drift af landbrugsjorder . Forudsætningen er, at arealet ikke er § 3 beskyttet ved anmeldelsen. NB reglerne udelukker ikke at arealet kan blive omfattet af anden beskyttelse.

*Lignende omfatter bl.a. kær og sumpskove

**Læs mere om brak, 1 års regel, 15 års genopdyrkningsret i ” [Overblik over lovgivning inden for naturforvaltning – og samspil mellem regler](#)”.

Manglende registrering kan skyldes, at arealet er blevet overset ved registreringsarbejdet, eller at naturen er indtrådt senere (arealet er vokset ind i beskyttelse).

Det er vigtigt at være opmærksom på, om arealer er/eller kan være omfattet af en § 3-beskyttelse, især ved:

Arealer uden for omdrift	Hvis der er arealer, der ikke har været i omdrift i mange år på våd eller tør jordbund (normalt minimum syv til ti år på våd jordbund og 30 til 50 år på tør jordbund).
Vandhuller og søer	Søer og vandhuller er beskyttede, når der har indfundet sig et naturligt dyre- og planteliv. Der er praksis for at vurdere, at det sker i løbet af få år (ned til ca. to år).
Ændringer i driften af ekstensivt udnyttede arealer	Hvis der skal foretages ændringer i driften eller tilstanden, på arealer, som ikke er i omdrift. Det kan f.eks. være ved at oprense vandløb og vandhuller, nedgrave drænledninger, etablere nye markveje, planere, eller ved at ændre gødningsintensiteten eller anden driftspraksis på ekstensive græsarealer.
Rådgivning om køb af jord/forpagtning	Hvis driftshistorien ikke er kendt. Kommunen bør kontaktes, og man bør afvente en skriftlig tilbagemelding, hvis der er den mindste tvivl mht., om et areal kan være omfattet af en § 3 beskyttelse*.
Flerårige brakmarker og andre arealer uden for omdrift	Hav styr på driftshistorien, herunder aftaler med offentlige myndigheder**. Der kan være et kompliceret samspil mellem reglerne om beskyttet natur, braklægning og arealer i miljøordninger, som skal undersøges nærmere***.

*Det er den til enhver tid værende bruger eller ejer, som efter naturbeskyttelsesloven skal berigtige ulovlige forhold, såsom ændringer i § 3-tilstand. Læs mere i "[Når fortidens § 3-synder bliver den nye ejers hovedpine](#)".

** Naturstyrelsen vurderer at 1 års reglen ikke kan anvendes for MFO-brak, men at der kan søges 15 års genopdyrkningsret.

***Læs mere om brak, 1 års regel, 15 års genopdyrkningsret i "[Overblik over lovgivning inden for naturforvaltning – og samspil mellem regler](#)".

Vi forventer, at den vejledende registrering lige nu er mere retvisende end nogensinde tidligere, men bemærker også, at der nogle steder er registreret forholdsvist meget ny/overset natur, ligesom mange potentielle overtrædelser er registreret ved serviceeftersynet og over den næste tid skal behandles.

Kommunerne har haft Naturstyrelsens registreringer til gennemsyn, og skal selv over den næste 10-årige periode gennemgå registreringerne og sikre at den vejledende registrering holdes opdateret. Der er lidt forskellige, hvor mange ressourcer kommunerne har valgt at benytte på gennemsynet og dermed hvor grundigt de er gået til værks. I en del kommuner er man allerede gået i gang med den vedligeholdende opdatering.

INGEN UNDERRETNINGSPLIGT, MEN DEN VEJLEDENDE REGISTRERING HAR ALLIGEVEL BETYDNING!

Myndighederne har ikke pligt til at underrette lodsejere, når der foretages nye vejledende registreringer på deres ejendomme. Nogle kommuner har, efter at opdateringen er afsluttet af Naturstyrelsen, valgt på forskellig vis at gøre det alligevel.

Myndighederne tager normalt udgangspunkt i den vejledende registrering ved administration og håndhævelse. Derfor er det vigtigt for rådgivere at tjekke registreringerne løbende f.eks. ved mark- og gødningsplanlægning. Kommer en landmand uforvarende til at opdyrke eller på anden måde ændre tilstanden af et areal, der er vejledende registreret, vil myndighederne tillægge registrering og luftfototolkning særlig betydning, fordi vegetationen eller den oprindelige tilstand ikke længere kan undersøges. I den situation bliver det meget vanskeligt for landmanden at finde dokumentation for, at han var i sin gode ret til at dyrke arealet, særligt hvis der er gået nogle år, og driftshistorien ikke længere kan fastlægges eller dokumenteres.

Hvis en kommune vælger af egen drift at sende en skrivelse til de pågældende lodsejere om, at der er registreret ny § 3-beskyttet natur på den pågældende lodsejers ejendom, vil den juridiske konsekvens efter SEGES' opfattelse være, at der fortsat "kun" er tale om en vejledende registrering. Men informationen kan alligevel blive tillagt en vis betydning i en eventuel efterfølgende sag om opdyrkning af arealet i strid med § 3, herunder i spørgsmålet om lodsejer har handlet i god tro / forsætligt.

Selvom registreringen kun er vejledende, er det derfor vigtigt at rette henvendelse til kommunen og få rettet registreringerne, hvis de er forkerte. Ofte vil det også være lettere at indhente vidnesbyrd og dokumentation for f.eks. driftspraksis, som kan sikre en berigtigelse, umiddelbart efter en registrering, eller i hvert fald så tidligt som muligt. Hvis der går lang tid efter registreringen, får man sværere ved at dokumentere arealets driftshistorie.

Som rådgiver bør du vurdere sagen fagligt og være ærlig over for landmanden ift. om det er en god/dårlig sag, se afsnittet: Vurdere mulighederne i sagen og give et fagligt og ærligt bud på sagsgang, tidsforbrug og udfald

FORESPØRGSELSORDNINGEN KAN ANVENDES VED TVIVL ELLER UENIGHED

Er man uenig i registreringen eller i tvivl om, hvorvidt et areal, der ikke er registreret, alligevel kan være beskyttet, er der i § 8 i bekendtgørelsen om beskyttede naturtyper fastsat en forespørgselsordning.

Kommunen skal inden fire uger efter anmodning fra berørte ejere eller brugere give oplysninger om, hvorvidt et areal er omfattet af beskyttelsen, eller om en aktivitet lovligt kan igangsættes.

Vurderer kommunen, at der er tale om beskyttet natur, er det en konkret afgørelse, som er retlig bindende for lodsejere og andre, og træder i stedet for den vejledende registrering, se bl.a. [NMK-510-00212](#). Lodsejeren har, efter forvaltningslovens regler, krav på partshøring, inden kommunen meddeler sin afgørelse. En afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet af ejeren/brugeren af arealet. Danmarks Naturfredningsforening og lignende interesseorganisation samt naboer kan ikke påklage afgørelsen, heller ikke selv om afgørelsen går ud på, at der ikke er tale om et beskyttet areal.

Læs mere om opdateringsprojektets resultater og betydning i "[Er de nye vejledende § 3 registreringer på din ejendom korrekte](#)"?

Billede1. § 3-beskyttet sø. Foto: Heidi Buur Holbeck, SEGES.

ER REGISTRERINGEN AF § 3 BESKYTTET NATUR KORREKT?

Ønsker en landmand at sende en forespørgsel til kommunen eller evt. en klage over en § 3 afgørelse, er det som rådgiver nødvendigt at have en god indsigt i, hvad der lægges til grund for registreringer af § 3-beskyttede arealer.

Naturbeskyttelseslovens beskyttede naturtyper er ikke præcist definerede, men beskrevet i lovbemærkninger og vejledningstekst ved en række karakteristika/biologiske kriterier, som skal være opfyldt, for at der er tale om beskyttet natur (undtaget de udpegede vandløb).

Læs om naturtyperne i de to vejledninger:

Vejledning om registrering af beskyttede naturtyper (Registreringsvejledningen)	Læs mere
Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper	Læs mere

Registreringsvejledningen fra 1993 udbygger og præciserer definitionerne på naturtyperne i forhold til det, der var angivet i kapitel 3 i den generelle "vejledning om naturbeskyttelsesloven" fra 1993. I 2009 blev kapitel 3 i den generelle vejledning erstattet af "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper". Registreringsvejledningen fra 1993 er dog fortsat gældende og supplerer derfor også den nye vejledning som grundlag for kommunernes administration af naturbeskyttelseslovens § 3. Begge vejledninger rummer nyttig information om grundlaget for registrering af naturtyper og vil være afgørende at kende godt i en rådgivningssituation. Registreringsvejledningen er en smule mere uddybet omkring dyrkningshistorik, mens den nye vejledning rummer lovbemærkninger fra ændringen i 2004 af loven, der førte til beskyttelsen af biologisk overdrev.

Begge vejledninger rummer vigtig information i indledende tekst om **mosaikregler, funktionel sammenhæng og arealberegninger** mv.

I registreringsvejledningen står der om definitionerne af naturtyperne:

"de defineres ud fra en konkret vurdering på baggrund af en række kriterier. Hovedvægten vil oftest ligge på vegetationen, men også jordforhold, fugtighedsforhold, beliggenhed og nuværende og tidligere drift vil indgå i vurderingen af, om et areal er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3".

Afklaring af, om et areal er beskyttet natur, er således en skønsmæssig vurdering med stor rummelighed i skønnet, og skønnet påhviler tilsynsmuligheden (kommunen). Der er ingen specifikke krav til kommunens dokumentation, hvis den vurderer, at et areal er beskyttet. Vær

opmærksom på, at arealer, som åbenlyst opfylder kriterierne efter § 3, altid er beskyttede!

Der findes en række tekniske anvisninger af metodikker, som Naturstyrelsen har anvendt til opdateringsprojektet, og som kommunerne kan følge og anvende i forbindelse med registrering og vurdering af, hvornår arealer er omfattet af § 3-beskyttelse. Se:

Teknisk anvisning til luftfotoregistrering af tabt § 3-natur	Læs mere
Teknisk anvisning til luftfotoregistrering af ny og overset § 3-natur	Læs mere
Teknisk anvisning til feltregistrering	Læs mere
Skemaer til § 3-registreringer	Læs mere

De tekniske anvisninger kan sikre en ensartet registrering og bidrage til grundlaget for den konkrete vurdering af arealers § 3-status. Det er dog vigtigt at forstå anvisningerne korrekt og vide, at registreringerne kan foretages på forskellige niveauer med forskellig grundighed.

De tekniske anvisninger indgik ikke i lovgrundlaget fra 1992 eller 2004, og er derfor – som udgangspunkt – ikke en del af det juridiske grundlag til fortolkningen af naturbeskyttelseslovens § 3.

Det er endnu mere vigtigt at vide, at anvisningerne og artsregistreringerne i feltskemaerne på ingen måde i sig selv giver svar på, om et areal er beskyttet eller ej.

Det må imidlertid konstateres, at kommunerne anvender de tekniske anvisninger i deres administration, og at Natur- og Miljøklagenævnet i stort omfang anerkender dette.

Det er derfor meget vigtigt at være opmærksom på mulighederne og begrænsningerne ved anvendelse af de tekniske anvisninger og evt. gøre opmærksom på begrænsningerne.

En optælling af positive arter må f.eks. vurderes at være utilstrækkelig, hvis den står alene. Det følger af Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3 beskyttede naturtyper, s. 9: *"Afgørelsen af, om et areal er omfattet af beskyttelsesbestemmelsen, skal ske ud fra en samlet vurdering af områdets naturindhold"*. Tilsvarende er det angivet i afsnit 1.3 i "Teknisk anvisning til feltregistrering", at de registrerede arter alene vil give et fingerpeg om arealets § 3-status.

Det faglige grundlag for at vurdere arealernes status skal således fortsat tage udgangspunkt i lovens tekst, lovbemærkninger og de to vejledninger, der er baseret på bemærkningerne.

Det er ikke muligt at give udtømmende beskrivelse af, hvad der kan/bør medføre ved registrering af et areal. Vi anbefaler følgende indledende opmærksomhedspunkter i dialogen med landmanden:

- Er der lovhjemmel til den trufne afgørelse? Har kommunen henvist til de rigtige §§'er og giver disse reelt mulighed for at træffe afgørelsen.
- Har myndighederne sikret ordentlig partshøring og hørt landmanden om evt. årsager til ekstensiveret drift, f.eks. braklægning, plejeaftale o. lign.?

- Er der tidligere givet 15-års genopdyrkningsret?
- Er arealet omfattet af 1-års reglen?
- Er arealet lovligt omlagt hyppigere end, hvad der kan lægges til grund for registrering (f.eks. hyppigere end hvert 7.- 10. år for eng)?
- Har kommunen ikke tillagt lodsejers redegørelse tilstrækkelig betydning, og er der noget, der skal uddybes / styrkes?
- Er luftfototolkningen mangelfuld?
- Mangler der mange år i serien, og
- Fremtræder arealet meget forskelligt over årene, mørkt grønt og ensartet, så arealet kan have været omlagt, gødsket el. lign.
- På hvilken årstid er der fotograferet?
- Foreligger der dokumentation for tidligere besigtigelser, dispensation, afregistrering, eller drift?
- Er det muligt at sandsynliggøre en drift f.eks. ved tro- og loveerklæring fra tidligere ejer etc.?
- Har arealet en naturværdi, der godtgøre at arealet bør være omfattet af en beskyttelse?
- Er vegetationens sammensætning velbeskrevet?
- Er der artslistor, og er disse repræsentative for naturtypen og for langt størstedelen af arealet? (f.eks. hvordan er evt. karakteristiske arters udbredelse på arealet?)
- Sondres der mellem karakteristiske arter, og arter som forekommer mere bredt?
- Er der tilstrækkelig beskrivelse af negative strukturer og arter?
- Er vegetationen kulturpræget med stort indslag af udsåede arter og/eller markukrudt? (NB kulturrenge kan være omlagt for nyligt, og også være gødgede og sprøjtede, og alligevel være beskyttede, hvis det har været den hidtidige drift)
- Er/var driften, jordbundsforholdene og hydrologien karakteristiske for naturtypen?

Det er vores erfaring, at det er vanskeligt at udfordre det vegetationsmæssige kriterium, men vi arbejder videre med anbefalinger og metodikker, der kan anvendes til formålet. Læs om vegetationskriteriet her:

[Uklar definition af § 3-natur](#)

[Ny-registrering af overdrev og naturtilstandsvurderingssystemet](#)

[Kan grundlaget for fastlæggelse af § 3 status klarlægges bedre?](#)

[Nomo 112, Stadfæstelser og afregistreringer og NMK-510-00448, hjemvisning eller NMK-510-](#)

FÅ INDSIGT I BESIGTIGELSER OG ARTSLISTER - DE VÆGTES TUNGT

Myndighederne besigtiger og registrerer løbende § 3-natur. Det sker bl.a. ved sædvanlige besigtigelser og ved projekter som f.eks. naturkvalitetsplanlægning. De fundne arter registreres i artslister. Myndighederne bruger artslisterne som udgangspunkt ved senere sagsbehandling eller rådgivning.

Du kan se mange af de arealer, der er besigtiget af staten eller kommunen på [Miljøportalen](#) og finde artslisterne på naturdatabasen, se denne [FAQ](#) eller denne [vejledning fra SEGES](#)

Er et areal tidligere besigtiget, og forligger der artslister, som til en vis grad dokumenterer naturtypen, vil klagemyndigheden vægte det tungt til fordel for beskyttelsen.

Nedenfor er der et eksempel på opslag på miljøportalen vedrørende den registrerede natur og de fundne arter.

Du kan også bede kommunen om at få oplysninger om artslister, anvendte luftfotos og anden vigtig information af væsentlig betydning for sagens afgørelse, hvis du er part i sagen eller rådgiver for landmanden. Myndighederne kan have adgang til viden, der ikke umiddelbart er offentligt tilgængeligt, men som har betydning for deres afgørelse. Det er vigtigt at du/landmanden ser disse oplysninger. Det kan derfor tilrådes, at der søges aktindsigt i sagen, selv om der foretages partshøring, da det ikke kan udelukkes, at der foreligger flere oplysninger i sagen, end der er fremsendt i forbindelse med partshøringen, herunder at det konstateres, hvilke oplysninger, kommunen ikke er i besiddelse af.

HÅNDBTERING AF POTENTIELLE OVERTRÆDELSMESSAGER

Nogle af de sager om overtrædelser, der bliver rejst af kommunen overfor en landmand, handler om overtrædelser, som følge af opdyrkning af et areal, der er omfattet af den vejledende registrering efter naturbeskyttelseslovens § 3. Der kan også være tale om overtrædelser på naturarealer, der ikke fremgår af den vejledende registrering, fordi de hidtil har været overset, men som kommunen er blevet opmærksom på i forbindelse med anden sagsbehandling eller ved en klage fra f.eks. Danmarks Naturfredningsforening.

Kommunal praksis i håndteringen af sagerne (håndhævelsespraksis) varierer inden for rammerne. Følgende er et eksempel fra en kommune, der som udgangspunkt tilstræber dialog med landmanden.

Når kommunen får en meddelelse, anmeldelse eller ved besigtigelse konstaterer en mulig

ulovlig foranstaltning, sker følgende som regel:

- 1.Kommunen vurderer luftfoto og driftshistorie
- 2.Kommunen kontakter landmanden og hører hans forklaring – ofte ved en fælles besigtigelse
- 3.Kommunen beder evt. landmanden om en redegørelse.

Hvis lodsejer anerkender, at der er sket en overtrædelse, får han:

- 4.En henstilling om retablering af området

I lidt mere alvorlige sager og ved mistanke om forsætlig handling, er praksis mere formel:

- 1.Standsningsmeddelelse
- 2.Partshøring
- 3.Varsling af påbud
- 4.Påbud

Er det ikke muligt at opnå enighed, træffer kommunen en afgørelse, som kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet via kommunen. I grove sager, f.eks. hvis landmanden nægter at følge et påbud, vil kommunen melde sagen til politiet.

Kommunerne har lidt forskellig forvaltningspraksis, og nogle steder er man mere tilbøjelig til at være meget formel og melder oftere sager til politiet. Landmanden kan evt. straffes med bøde eller fængsel. Læs mere i artiklen "[Nu hæves bødeniveauet for overtrædelse af naturbeskyttelsesloven](#)"

Organisationer som Danmarks Naturfredningsforening m.fl. har ofte mulighed for at påklage afgørelser om dispensation, også i sager hvor kommune og lodsejer har fundet en mindelig løsning med en formel afgørelse. Disse sager ender normalt også i Natur- og Miljøklagenævnet. Der er dog ikke andre end ejeren/brugeren, der kan klage over en afregistrering.

TINGLYSNING

Hvis der udstedes påbud om retablering af et beskyttet areal, der i en årrække har været i intensiv dyrkning, kan kommunen efter naturbeskyttelseslovens § 74, stk. 2, tinglyse påbuddet for at sikre, at arealet ikke inddrages i dyrkning igen i den periode, hvor arealet ikke opfylder kriterierne for at være en beskyttet naturtype.

Det er vilkår af varig interesse, der tinglyses. Hvis afgørelsen går ud på, at en tilstand retableres, f.eks. ved ophør af dyrkning, vil der næppe være grund til at tinglyse et vilkår. Hvis der derimod fastlægges en retableringsforpligtigelse, der skal opfyldes over flere år, kan der være grund til at tinglyse vilkåret. Dette vil ske på ejerens regning og vil være gældende over for andre rettigheder på ejendommen uden hensyn til, hvornår de er stiftet.

RÅDGIVERENS ROLLE

Som rådgiver for landmanden kan du hjælpe ved at:

- 1.Rådgive og informere om reglerne
- 2.Vurdere mulighederne i sagen og give et fagligt og ærligt bud på sagsgang, tidsforbrug og udfald
- 3.Assistere ved eventuelle møder/besigtigelse med kommunen
- 4.Evt. foretage en supplerende botanisk registrering af arealet
- 5.Gå i dialog med kommunen om sagen
- 6.Skrive redegørelse, parthøring og evt. klage for landmanden
- 7.Huske formalia, som tidsfrister og klagegebyrer

1) RÅDGIVE OG INFORMERE OM REGLERNE

Rådgivning og information er vigtigt for at forbygge overtrædelser. Men også ved potentielle overtrædelser er det godt at informere landmand/lodsejer om reglerne, så han ikke kommer galt fra start i dialogen med kommunen.

For landmanden er det vigtigt at få afklaret/besked om følgende:

- Hvorfor kommunen vurderer, at der er tale om en overtrædelse.
- At det har stor betydning, at han kan godtgøre at have handlet i god tro. Vær opmærksom på, at det kun er god tro / berettiget tvivl om de faktiske omstændigheder, som taler for straffrihed. Det gør ukendskab til loven ikke. Det vil derfor ikke gavne sagen at sige, at man var uvidende om lovens bestemmelser.
- At evt. fjernelse af bevismaterialet i forbindelse med sagsbehandlingen, som det f.eks. sker ved opdyrkning af et areal, kan skade landmandens sag.
- At dokumenteret driftshistorie og sædvanlig praksis tillægges stor vægt og fortolkes konservativt (det tillades f.eks. normalt ikke at flytte store sten for at få plads til en bredere slåmaskine).
- At selv foranstaltninger, der har et naturforbedrende formål, kræver dispensation (f.eks. oprensning af vandhuller, rydning af krat m.m.).
- At kommunen normalt kun kan dispensere for tilstandsændringer, der har et naturforbedrende formål.
- At de hensyn, som indgår ved vurdering af en ansøgning om dispensation i øvrigt, er landskabelige hensyn, områdets status i kommuneplanen, eventuel særregulering (natura 2000), indgrebets karakter, individuelle hensyn (berettigede forventninger) og

samfundsmæssige hensyn.

- At en væsentlig jordbrugs- eller anden almindelig økonomisk interesse ikke i sig selv er tilstrækkelig til at begrunde en dispensation.
- At jagtinteresser normalt heller ikke er tilstrækkelig til at begrunde en dispensation.
- At der ved indgåelse af plejeaftaler, findes en 1-års regel og en mulighed for at udsætte genopdyrkning ved at søge genopdyrkningsret (15 års genopdyrkningsret) på arealer, der på ansøgningstidspunktet ikke er omfattet af en § 3-beskyttelse.
- At der er krydsoverensstemmelse på overtrædelser på § 3-arealer i Natura 2000-områder, og at der kan sanktioneres (støttetræk), selvom naturen genoprettes.
- At overtrædelser principielt ikke forældes, og man som ejer eller bruger af et areal kan påbydes at retablere tidligere ejers overtrædelser.
- Hvilke rådgivere, der kan være behjælpelige med vurderinger af § 3-sager.
- At der gælder særlige regler, hvis kommunen vurderer, at der er en konkret mistanke om et strafbart forhold, og den overvejer at politianmelde, se afsnittene 2.2.3.6 og 2.2.3.7 i [Vejledning om håndhævelse af Naturbeskyttelsesloven, Planloven og Byggeloven, maj 2007](#)

Print og uddel Naturstyrelsens [Faktaark](#), der giver en letlæselig beskrivelse af den beskyttede natur.

2) VURDER MULIGHEDERNE I SAGEN OG GIV ET FAGLIGT OG ÆRLIGT BUD PÅ SAGSGANG, TIDSFORBRUG OG UDFALD

Når kommunen rejser en sag om overtrædelse af § 3, er der flere mulige udfald. De mest almindelige er:

- **Fysisk Lovliggørelse:** Når det konstateres, at der er tale om en overtrædelse, der har medført en væsentlig tilstandsændring af arealet (f.eks. opdyrkning eller dræning af arealet), kræver kommunen normalt en **fysisk lovliggørelse**, dvs. en reablering af naturområdet.
- **Retlig lovliggørelse:** Vurderer kommunen, at der er tale om en tilstandsændring, som er mindre væsentlig, eller som har haft en reel naturforbedrende virkning, f.eks. en oprensning af en mindre tilgroet sø, kan kommunen vælge at kræve/anbefale en **retlig lovliggørelse**, hvor landmanden søger dispensation til ændringen. En dispensation kan blive givet under forudsætning af, at landmanden lever op til nogle vilkår, f.eks. at det opgravede materiale køres bort.
- **Frafald af sagen:** Vurderer kommunen, at der reelt ikke kan påvises en overtrædelse,

frafalder kommunen sagen.

Når man som konsulent eller rådgiver anmodes om at hjælpe en landmand, er det godt at kende kommunens sædvanlige håndhævelsespraksis. Skim sagen, tjek evt. luftfotos og tal med landmanden om de mulige udfald af sagen. Vurder sammen med landmanden, om der er forhold, der skal undersøges nærmere eller bidrager til bedre belysning af sagen. Det kan f.eks. være dokumentation for en konkret drift, vidneudsagn, fotodokumentation, tidligere aftaler, besigtigelser etc.

Luftfototolkning er en vanskelig disciplin, der kræver en vis øvelse. Omvendt tillægges luftfototolkning i visse sagstyper f.eks. sager, hvor vejledende registrerede arealer er omlagt, betydelig vægt, se notatet [Luftfototolkning af ferske enge og kulturgræsmarker](#).

Se også "[Det er en mark ikke en eng](#)" om en afgørelse, hvor klagenævnets vurdering af luftfoto fører til afregistrering af fersk eng.

Vurder sammen med landmanden, om han har en god sag, eller om kommunen har godt belæg for at vurdere, at der kan være tale om en overtrædelse. Tal med landmanden om den bedst mulige løsning på den konkrete sag og giv et bud på tidsforbrug. se Er registreringen af ny/overset natur korrekt? Se afsnittet om "Er registreringen af § 3 beskyttet natur korrekt?"

3) ASSISTER VED EVENTUELLE MØDER/BESIGTIGELSER MED KOMMUNEN

Hvis der i en konkret sag aftales en fælles besigtigelse, kan du tilbyde at assistere landmanden. Her kan du hjælpe med at huske, hvad der er set eller sagt og oversætte landbrugsfaglige og juridiske/biologiske termer, så landmand og sagsbehandler i højere grad forstår hinanden. Du kan måske bidrage med løsningsforslag, som begge parter kan acceptere. Aftal med sagsbehandleren, at han / hun sender dig kopi af sit notat fra besigtigelsen, så du har mulighed for at korrigere eventuelle fejl og gøre opmærksom på, hvor du er uenig. Alternativt kan du med fordel selv skrive et notat fra besigtigelsen og sende det til kommunen som opfølgning på sagen. Hvis sagsbehandleren ikke selv har tid til at skrive et notat, vil det betyde, at din udlægning af besigtigelsen indgår i kommunens videre sagsbehandling.

Vær særligt opmærksom på dyrkningspraksis og landbrugsmæssige detaljer, som kommunens og klagenævnets sagsbehandlere ikke nødvendigvis har den landbrugsfaglige baggrund for at kende. Det gælder f.eks.

- Hvorfor dyrkningspraksis i nogle tilfælde gør det vanskeligt eller umuligt at skelne natur fra arealer til grovfoderproduktion (f.eks. græs efter græs, helsæd og grønkorn)
- Særlige frøblandinger, som kan give et uensartet plantedække ved omlægning af intensivt dyrkede fodergræsmarker (f.eks. blandinger med meget lidt rajgræs til heste)
- Særlige årsager til manglende vedligehold af dræn, f.eks. i forbindelse med en aftale om ekstensiveret drift

- Årsager til og beskrivelser af f.eks. rillesåning, kemisk omlægning, reduceret jordbearbejdning, fræsning frem for pløjning m.m.

4) GÅ I DIALOG MED KOMMUNEN OM SAGEN

Du kan tilbyde landmanden at føre dialogen med kommunen. Det er oftest gavnligt at søge dialogen og derigennem tilstræbe den gensidige forståelse. I nogle tilfælde kan landmanden selv løfte opgaven, men ved mere komplicerede sager, eller sager der går i hårdknude, kan det være gavnligt at tage en mæglende rolle, jf. ovenstående pkt. 3.

5) SKRIV REDEGØRELSE, PARTHØRING OG EVT. KLAGE FOR LANDMANDEN

Ved at skrive redegørelser, parthøringer og evt. klager for landmanden, kan du sikre, at argumentationen hviler på det rette faglige og juridiske grundlag, hvilket gavner landmandens sag.

Klagesager kræver ofte et grundigt arbejde. Vi anbefaler samme fokuspunkter som ved sager omkring ny/overset natur, se afsnittet om "Er registreringen af § 3 beskyttet natur korrekt?"

Det må generelt vurderes, at mange sager er tidskrævende, medmindre de kan klares ud fra en enkelt oplysning om driftshistorie eller tidligere sagsbehandling.

Ved krav om retablering er det vigtigt at være opmærksom på, at eventuelle vilkår skal stå i et rimeligt forhold til den naturmæssige værdi, og at det skal være entydigt og muligt at opfylde. Kommunen kan ikke forlange bedre natur eller anden driftspraksis efter endt retablering end før forseelsen.

Se mere om overtrædelse og bevisbyrde i notatet [Luftfototolkning af ferske enge og kulturgræsmarker](#).

6) HUSK FORMALIA, SOM TIDSFRISTER OG KLAGEGEBYRER

Natur- og Miljøklagenævnet afviser sager, hvor formalia ikke er overholdt. Husk derfor altid at overholde klagefristen og betale klagegebyr.

Klagefristen er fire uger fra den dag, afgørelsen er meddelt, jf. naturbeskyttelseslovens § 87. I dag sendes afgørelser normalt til landmandens e-boks og anses for modtaget samme tidspunkt, som kommunen afsender den. Mind derfor landmanden om at tjekke sin e-post.

Klage indgives elektronisk via Natur- og Miljøklagenævnets klageportal, som kan tilgås på www.nmkn.dk. Tag højde for, at der kan være problemer med portalen, så klag ikke i sidste øjeblik. Afprøv eventuelt forskellige browsere, hvis du ikke kan komme på. Vi har bl.a. god

erfaring med Opera-browseren. Hvis du har udarbejdet en længere klage, skal den uploades som selvstændigt dokument på klageportalen. Vær i den forbindelse opmærksom på, at filnavnet ikke må være længere end 45 karakterer og ikke må indeholde plustegn eller apostroftegn. Se i øvrigt nævnets side med spørgsmål og svar vedrørende portalen: <http://nmkn.dk/klage/spoergsmaal-og-svar/>.

SÆDVANLIG PRAKSIS OG EN KONKRET VURDERING

Som privat lodsejer eller rådgiver er det ikke enkelt at navigere rundt i naturbeskyttelsesloven. Lov, bekendtgørelse og vejledninger rummer en lang række "bløde" formuleringer, der kan tolkes. Hvad er "hidtidig benyttelse"? Har både karakteren og hyppigheden af indgrebet betydning? Hvad er væsentlig, perifer eller bagatelagtig?

Er man i tvivl, kan tidligere afgørelser af lignende sager give en rettesnor for en vurdering af et muligt udfald af en konkret sag og for, hvordan man fornuftigt bygger en argumentation op. Du kan finde tidligere afgørelser på Natur- og Miljøklagenævnets [hjemmeside](#). Du kan også finde nogle af afgørelserne beskrevet og kommenteret på LandbrugsInfo, [§ 3 beskyttet natur](#).

Naturstyrelsen udgav fra 1985 til 2002 et nyhedsbrev med væsentlige afgørelser i administrationen af naturbeskyttelseslovens § 3, og den tidligere naturfredningslov § 43. Mange af disse er indarbejdet i "Vejledning om naturbeskyttelseslovens § 3-beskyttede naturtyper" fra 2009. Nyhedsbrevene kan dog give supplerende viden og kan ses [her](#).

Vær opmærksom på, at en afgørelse **altid skal bero på en konkret vurdering**. Derfor kan uddybende beskrivelser af f.eks. årsager til særlig driftspraksis eller anden relevant viden af betydning for sagen, som bibringer kommunen og klagenævnet ny viden, medvirke til anden praksis eller afgørelse, se f.eks.

[1 års-reglen for § 3- arealer gælder også ved misligholdelse af dræn](#)

[Askebevoksning var ikke mose men skov](#)

FÅR DU BRUG FOR EN EKSPERT

For eksempel en med kendskab til sædvanlig praksis eller til at gennemgå en artsliste eller måske lave en grundig feltregistrering, kan du trække på en ekspertkollega, evt. fra et andet rådgivningsselskab

<http://www.smagpaalandskabet.dk/BaggrundOgResultater/Npexpert.htm>

Du er selvfølgelig også velkommen til at kontakte SEGES konsulenter:

Økonomi og virksomhedsledelse Erhvervsjura		Planter og Miljø Miljø og Land	
Jonas Valhøj Kleffel	8740 5140	Winnie Heltborg	8740 5554

Nielsen	jvkn@seges.dk	Brøndum	whb@seges.dk
Knud Erik Jensen	8740 5136 kej@seges.dk	Heidi Buur Holbeck	8740 5450 hbh@seges.dk
Sten W. Laursen	8740 5137 swl@seges.dk		